

Kilencven esztendővel ezelőtt, 1849 július 31-én, a segesvári csatában esett el Petőfi Sándor

A vojvodinai földmunkás mozgalom történetének alapvonalai

(Első közlemény)

A földmunkásmozgalom az általános munkásmozgalomtól elválaszthatatlan, mert annak szerves része, s ezért a földmunkás mozgalom történetét sem lehet az összmunkásságtól függetlenül ismertetni. A földmunkás, mint ipari munkástársa két keze munkájára van utalva, s mivel hasonló helyzetet foglal el a termelésben, átvette annak szellemét és harci eszközeit.

Különböző vojvodinai lapjaink cikkeiken keresztül mint tömör egységet, érdekközösséget, szeretnék feltüntetni a földet művelőket. Ezzel szemben a falu népe épp olyan tagozódási folyamaton ment keresztül, mint a városok lakói. Legszélesebb tömegét a nincstelen földmunkásság alkotja és a szegény parasztok, kiknek egy-két hold földjük nem elégséges ahhoz, hogy belőle megéljenek és napszámba járással tengetik életüket. Számuknál fogva ez a réteg alkotja a vojv. magyarság zömét. A társadalmi ranglétra következő fokán a kisparasztság áll 5—10 hold földdel. Gazdaságilag szintén közeláll a földmunkássághoz, mert a föld hozadéka nem elég munkások megfogadására és rendszerint családjával végzi el a szükséges munkálatokat. Ezek után a középparasztság következik mintegy 25 hold földig terjedő birtokkal. Ez a réteg néha még szövetséges társa lehet az előbbieknél, mint ahogy azt a történelemben előforduló számos példa bizonyítja. A zsíros parasztság alkotja a falu uralkodó rétegét. Gyakran összeütközésbe kerül a szegényebb társadalmi osztályokkal és különböző szálakon keresztül gazdaságilag és politikailag uralja őket. A nagybirtokos osztály már összeforrt a bank- és ipari tőkét képviselő csoportokkal, s így teljes egészében a mai társadalom uralkodó rétegéhez tartozik.

Ahogy a nagybirtokos csoport a termelés fejlődése folytán fokozatosan összeolvadt a nagyiparosokkal és bankárokkal, a falu legszegényebb rétege is megtalálta a közös sors által kiszabott utat a városi dolgozók felé.

A földmunkásság harci szelleme a földért, kenyérért és a

szabadságért folytatott küzdelmekben erősödött meg. Ez a küzdelem valahol a vallásháborúkban vette kezdetét, hogy Dózsa-felkelésen, a kuruc szabadságharcokon és 48-on túljutva, a mai modern földmunkás mozgalomban teljesejék ki.

A múlt század nyolcvanas éveiben Magyarországé volt az a szomorú dicsőség, hogy a nagyszámú latifundiumokkal szemben hatalmas földnélküli nyomorgó tömegek állottak. Ennek oka jó részét az volt, hogy 1848-ban Európán végigvonuló polgári-demokrata forradalmak hulláma, mely a szabadság, egyenlőség és testvériség jelszavával letörte a feudális nemesség egyeduralkodását, birtokait megnyirbálta, Magyarországon szükségszerűen az osztrák elnyomás ellen robbant ki és így a hazai főnemesség átvészelhette a fenyegető időket. Ha az ország történetesen független állam, forradalma kimondottan a „történelmi osztály” ellen irányul és néptömege nagyrészen földhöz jut.

Az ország agrárjellege mellett a földbirtok aránytalan elosztása is hátráltatta az ipar egészséges fejlődését, mivel a földnélküli tömegek nem jelentettek fogyasztóerőt, az ipar számára és így az a földmunkásságnak csak elenyésző részét szívhatta fel magába. A külföldről beszivárgó munkásmozgalmi eszmék Magyarországon a gyenge ipari munkásságon keresztül a nagytömegű földmunkásságban lelnek talajra.

A fejlődésnek eme két hatóerejéből született meg az akkori Európában majdnem egyedülálló, szakszervezetileg irányított földmunkásmozgalom. Egyedülálló azért, mert a nyugati államok iparosodása magába szívta a földnélküli parasztságot, s így ipari munkásokká váltak, Oroszországban pedig, ahol a legnagyobb földnélküli tömegek voltak, a legélesebb reakció uralkodott, mely minden mozgalmat elnyomott.

★

Az a mód, ahogyan az egyes időkben és országokban a tömegek az elnyomásra válaszolnak, mindig különböző. Főleg két felé válik az út: az egyik a könnyebb, a kivándorlás, a másik, a nehezebb, a harc. Magyarországon megvolt mind a kettő. Vegyük előbb szemügyre a kivándorlást.

★

Éhes magyaroknak
Nem futja a kedvük,
Míg az igazukat
Tán kiverelkedjük . . .

— — — — —
A föld nem tud futni
Csak a földnek népe,
Ezer Kinizsi sem
Térülhet eléje!

— — — — —
Hívogatja a síp,
Nyomor eldobolja
Úgy elfogy a magyar,
Míntha nem lett volna.

Elmegy a kútágas
Marad csak a kútja
Meg híres Werbőczy
Úri pereputtya.

Ady, a költő, Szabó Ervin, a tudós, Károlyi, a politikus kétségbeesetten verték félre a vészharangot, de Werbőczy utódai semmit sem tettek, hogy a magyar társadalom életét megkönynyítsék és a kivándorló népet a szülő hazához kössék. Mint ma a dunántúli egyke, úgy okozott gondot az akkori kivándorlás-járvány a nép minden igaz barátjának.

Napjainkban, mikor a határsorompókat minden szegény bevándorló előtt lezárták, mikor az Amerikába való kivándorlás csak azok számára biztosított, akik itt sem nyomorognak és ott sem kerülnek bizonytalan helyzetbe, alig alkothatunk fogalmat arról a kivándorlási lázról, amely a múlt század vége felé a földmunkásokat magával ragadta. Mindenki menekült a hazából, ahol sem földje, sem kenyere, sem szabadsága nem volt. A kivándorlási statisztika számadatai évről-évre növekedtek. Senki sem tudta ennek az áradatnak útját állni.

Ez a járvány Vojvodinát sem kerülte el. Az általános ki-bevándorlási szabadság valósággal csábított: mindenki akkor vándorolt ki és tért vissza, amikor éppen akart. Az Amerikai Egyesült Államok jóindulatúan és minden különösebb nehézség nélkül a kivándorlók millióit fogadta be. Csaknem ingyen osztottak földet a bevándorlóknak. Az Osztrák-Magyar monarchia általános kivándorlási statisztikájából tudjuk, hogy a kivándorlók száma a következőképen növekedett:

1861—70	7.800
1871—80	73.000
1881—90	354.000
1891—1900	594.000
1901	115.000
1902	172.000
1903	206.000
1904	?
1905	207.000
1906	265.000
1907	338.000
1908	168.000
1909	170.000
1910	259.000

Tehát mintegy hárommillió ember hagyta el az Osztrák-Magyar monarchia területét. Ötven év alatt több mint három millió ember! Egy országból, melynek összlakossága 1900-ban körülbelül negyven millió volt.

Mi a magyarázata ennek a pánikszerű menekülésnek?

Magyarországon, nem számítva Horvátországot kerek 37 millió hold szántóföld volt. Ha ezt a földet a földművelésből élő 2 és fél millió család között felosztják, egy családra tizenöt hold

föld jut, amiből meg lehet élni. A valóságban azonban a 37 millió holdból 12 millió 200 olyan család tulajdonát képezte, amely egyenként több mint ezer hold felett rendelkezett. A föld egyharmada kétezer család kezén volt. A hátralevő kétharmad felett osztozkodott a többi. Hogy ebből az osztozkodásból millióknak semmi sem jutott, az természetes. Ezt a következőkből látjuk: a bácskai gróf Chotek-birtok 40 ezer hold, a bánáti Csekonics-uradalom 50 ezer hold, a felsőmagyarországi Eszterházi birtok 442 ezer hold, az esztergomi érsek birtoka 96 ezer hold, a kalocsaié 87 ezer hold, a nagyváradié pedig 187 ezer hold, a nagyváradi görögkatolikus püspökség birtoka 140 ezer hold. Nyolc millió holdat 56 ezer birtokos család foglalt el, így a 2 millió négyszázezer családnak csak 17 millió hold maradt. Ebből a tizenhét millióból több mint félmilliónak nem jutott semmi. Bár földmunkából éltek, tenyérnyi földdel sem rendelkeztek. A földbirtok viszonyok eme igazságtalanságát a fennálló uralmi rendszer az u. n. holtkézi intézménnyel (Fideikomis) megmerevítette. Törvénybe foglalták, hogy a grófi családi nagybirtokot a tulajdonos elhalálózása után nem szabad az örökösök között felosztani, hanem az egész vagyont a legidősebb örökösre száll, aki természetesen köteles a többi örökösök további, zavartalan úri életét biztosítani. Az ilyen birtokot sem lefoglalni, sem elárverezni nem lehetett. De ha az egyik család mégis rászánta magát, hogy földjét eladja, akkor azt bankra bízta, mely borsos árat kért minden ölért.

Mindehhez az igazságtalan adózási rendszert kell még hozzávenni. Az említett Chotek-uradalom 40 ezer hold elsőrendű föld után összesen 96 ezer korona adót fizetett. Holdanként 2 korona negyven fillért. Az ugyanazon járás kisbirtokosai pedig 12 koronát fizettek holdanként. A bánáti Nákó Kálmán uradalom a 13 ezer hold után 19.800 koronát fizetett. Holdanként 1.52 koronát. A környékbeli kisbirtokosok 8—12 koronát. Az adózási rendszer természetéhez tartozott, hogy a kisbirtokos a rendes állami adón kívül, még egy csomó más adót és járulékot fizetett: házadó, másodosztályú kereseti adó, községi adó, kórház illeték, kémény adó, közmunka illetmény, útdó, katonai elszállásolási illeték, kutya-adó, vízlecsapolási illeték, egyházi-adó stb. Ezek a mellékadók és illetékek 280 koronára emelték egy tízholdas kisbirtok közterhét.

Vessünk most egy pillantást a földnélküliek életére. A Földművelésügyi Minisztérium 1901 évi hivatalos statisztikája szerint egy férfimunkás átlagos évi keresete 221 korona, egy nőmunkásé pedig 150 korona. Egy munkaspár évi keresete kb. 371 korona volt. Az egykori létminimum pedig egy öttagú család részére 1065 koronát tett ki. A tényleges kereset tehát alig haladta meg a létminimum egyharmadát.

Szakács Gábor

Urak vesznek össze, jobbagy haját tépik.

Nem mindig tollal, gyakran fegyverrel írják a törvényt.

(Magyar közmondás)